

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-111-4-11>

ВИКОРИСТАННЯ ЕКОМЕРЕЖІ ЯК ЗАХІД З БІОЦЕНОТИЧНОЇ МЕЛПОРАЦІЇ АГРОЛАНДШАФТІВ УКРАЇНИ

Вагалюк Л. В.

*кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри екології агросфери та екологічного контролю
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

Відповідно до Всеєвропейської екологічної мережі (European Ecological Network або EECONET) як системи взаємно поєднаних, цінних з екологічної точки зору природних територій, що було запропоновано групою голландських дослідників у 1993 р. на Міжнародній конференції «Охорона природної спадщини Європи через створення Європейської екологічної мережі» (м. Маастріхт, Нідерланди), створення екомереж органічно інтегрується в ідею сталого розвитку та є одним з потужних інструментів її втілення.

Передумовою для виникнення ідеї Всеєвропейської екологічної мережі в Україні можна вважати певну зміну поглядів щодо стратегії та заходів із охорони навколишнього природного середовища, переоцінку значення та функціональної ролі заповідних територій, а також проходження процесу апроксимації, що передбачає наближення національного законодавства України до вимог Європейського Союзу за рахунок імплементації Директив ЄС.

Україна як європейська держава бере активну участь у формуванні Всеєвропейської екомережі (зокрема Смарагдової), а також має зобов'язання інтегрувати національну екомережу до Директив ЄС, включаючи питання як проектування і формування, так і управління екомережею.

В розрізі вищесказаного дослідження стосувалися обґрунтуванню ролі функціонування комах-дендробіонтів в межах полезахисних насаджень. За даною тематикою проводили дослідження в агроландшафтах Лісостепу України (33%). Об'єктами досліджень були комахи-дендробіонти та полезахисні насадження. Проведені дослідження показали, що широкий спектр живлення комах-дендробіонтів обумовлює їх тісний зв'язок як з деревними і чагарниковими породами диких видів з різних родин, так і плодово-ягідними насадженнями, овочевими, культурними та дикими злаками. Комахи-дендробіонти трофічно

пов'язані з більшістю біотопів агроландшафтів, що визначає закономірності їх політопічного поширення. Таким чином, комахи-дендробіонти є надзвичайно важливим екологічним угрупованням агробіорізноманіття [2,].

Результати аналізу трофічних зв'язків виявлених видів дерев з ентомофауною дендробіонтів свідчать, що наявне різноманіття видів деревних порід не здатне повною мірою забезпечити види агробіорізноманіття місцем проживання і трофічними ресурсами. З 564 представлених у літературі тут зможе мешкати тільки 325 видів, що становить 58% від загалу. Це дуже низький показник виходячи з якого можна говорити про необхідну лісомеліорацію не тільки для збереження біорізноманіття і запобігання подальшої його втрати, а і для його відтворення. Лісосмуги зможуть повною мірою забезпечити існування, розвиток, міграцію агробіорізноманіття, якщо їх видовий склад довести до максимальної можливої різноманітності деревних і чагарникових порід, та поєднати їх між собою в єдину систему для збереження біо– та ландшафтного різноманіття, міграції, обміну речовини і енергії між різними територіями.

Розроблений нами проєкт структурного елемента екомережі, який може бути запропонований для вирішення проблеми збереження агробіорізноманіття на локальних рівнях у дослідних господарствах. Роль ключової території може виконувати Поліський природний заповідник який розташований найближче до господарства у північно-західній частині Центрального, або Житомирського, Полісся України. Територія заповідника знаходиться на межі Українського кристалічного щита та Прип'ятьської низовини [4].

Надзвичайне значення має Поліський природний заповідник для збереження фітогенонду рідкісних видів рослин, занесених до Червоної книги України. Тут росте 20 таких видів вищих рослин, а два види (козельці українські та сілка литовська) занесені до Європейського червоного списку.

До Зеленої книги України занесено 10 рослинних угруповань: 4 лісових, 2 болотних та 4 водних. З лісових угруповань охороняються соснові ліси чорничні та зеленомохові – типові для Українського Полісся, соснові ліси плаунові, а також соснові ліси ялівцеві – рідкісні лісові угруповання, які на території країни знаходяться на крайній межі свого поширення [5].

Значну наукову цінність становлять реліктові види: верби лапландська і чорнична, шейхцерія болотна, осока багнова, шолудивник королівський. У заповіднику охороняються також водяний

горіх плаваючий, росичка проміжна, ситник бульбистий, журавлина дрібнопліда. У флорі заповідника відмічено багато цінних лікарських рослин: цмин пісковий, звіробій, брусниця, чорниця і такий тайговий вид, як мучниця, або ведмеже вухо [6].

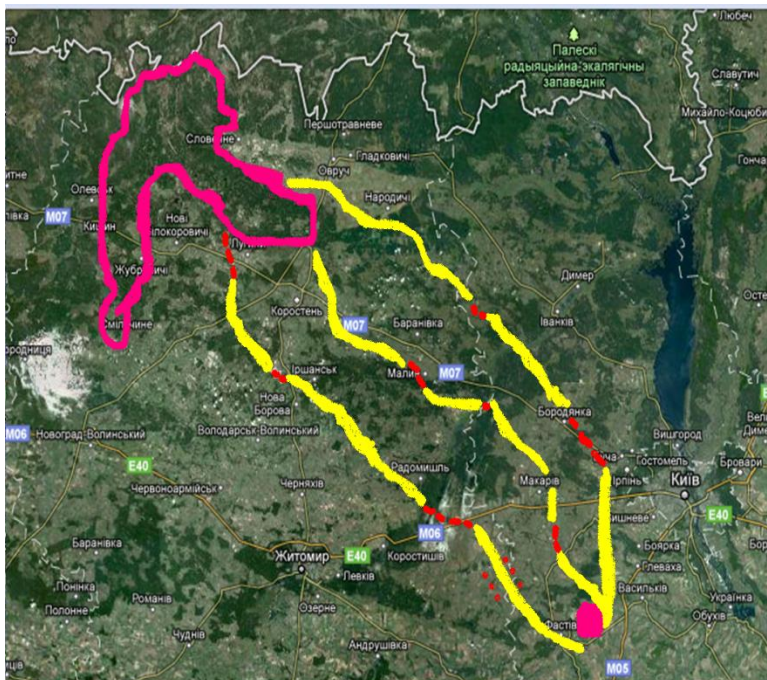

Рис. 1. Проектування локальної екомережі на прикладі НДГ Великоснітинське

Жовтим на карті позначені наявні лісосмуги, червоним – їх відсутність. Для втілення даної ідеї потрібно ці лісосмуги з'єднати між собою, і під'єднати їх до центрального ядра, роль якого виконує Поліський природний заповідник.

Суттєвою екологічною перешкодою у створенні екокоридорів становить мережа головних автомобільних шляхів регіону. Таким чином для збереження та відтворення біорізноманіття в господарстві, потрібно застосувати концепцію екомережі на локальному рівні, тобто перетворити лісосмуги в структурні елементи (екокоридори) і з'єднати

їх з ключовою територією (ядром). Тобто територію господарства можна розглядати як територію структурного елементу екомережі локального масштабу.

Отже, аналіз досліджуваних лісосмуг свідчить, що існуюче видове багатство видів рослин надзвичайно збіднено в порівнянні з рекомендованою таксономічною структурою.

Результати аналізу трофічних зв'язків виявлених видів дерев з ентомофауною дендробіонтів свідчать, що наявне різноманіття видів деревних порід здатне повною мірою забезпечити укриттям і трофічними ресурсами тільки 58% загалу комах-дендробіонтів Північного Лісостепу.

Підтримання екологічної стабільності агроландшафтів шляхом відтворення і збереження агробіорізноманіття потребує додаткового створення полезахисних лісонасаджень з високим видовим багатством рослин.

Література:

1. Національний екологічний центр України.
URL: <https://necu.org.ua/ekonet/>
2. Оценка биоразнообразия, мониторинг и экосети / А.В.Андреев; Под ред. П.Н.Горбуненко – Ch.: ВІОТІСА, 2002. – 168 с.
3. Український лісостеп. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
4. Trophic connections of entomofauna-dendrobionts in forest-steppe agrolandscapes of Ukraine. L.V. Vagalyuk. *Збалансоване природо-користування*. В.4. 2017. С. 59-62.
5. Зелёная книга Украинской ССР: Редкие, исчезающие и типичные, нуждающиеся в охране растительные сообщества ред. Шеляга-Сосонко Ю. Р. Київ: Наукова думка, 1987 (рос.)
6. Зелена книга України: якою їй бути? Під заг. ред. Ю. Р. Шеляга-Сосонка. Київ: Академперіодика, 2002. 35 с.